

Grundutbildningsstrategi för institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala Universitet

Introduktion

Redan i granskningen av utbildningen vid institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet 2006, ansåg Högscoleverket (HSV) att grundutbildningen hade god kvalitet. HSV ansåg bl.a. att kurslitteraturen låg på "hög teoretisk nivå", progressionen var "mycket bra", metodutbildningen höll "hög kvalitet" och att det var "föredömligt" att de studerande skrev vetenskapliga uppsatser på flera nivåer (HSV 2006:17R: 182–187). Kontinuerligt genomförda studerandevärderingar visar också överlag goda omdömen av utbildningen. Kurserna har under en lång följd av år även haft ett förhållandevis högt söktryck och jämfört med andra institutioner inom samhällvetenskaplig fakultet, ovanligt många studenter registrerade på C/D-nivån jämfört med A/B. Sammanlagt är också över 100 studerande registrerade på de två inriktningarna på det nya masterprogrammet, vilket gör det till en av de mest eftertraktade masterutbildningarna vid fakulteten. Att vi vinnlagt oss om att ha relativt nära och öppna kontakter med studenterna – det gäller både från lärarnas och från kursadministratörernas sida – bidrar till institutionens goda rykte.

Trots dessa positiva omdömen pågår ett fortsatt kontinuerligt kvalitets- och förbättringsarbete av utbildningen. Sedan HSV:s utvärdering har institutionen utvecklat och bedriver utbildning på två inriktningar på Mastersprogrammet i internationella studier och med start höstterminen 2011 kommer ett nytt kandidatprogram startas. Under perioden har också implementeringen av Uppsala universitets pedagogiska program inletts, kursplaner reviderats i enlighet med Bolognareformen, en stor satsning på att utforma betygskriterier har genomförts och utbildningen bedrivs i hög utsträckning på engelska för att underlätta utbyte och rörlighet mellan svenska och internationella studerande. Sett i ljuset av de positiva omdömena visar omfattningen av detta utvecklingsarbete att man inom institutionen tar kvalitet i utbildning på stort allvar.

Grundutbildningen spelar en central roll. Den bidrar till att finansiera lärartjänster och den bidrar till att försörja institutionens behov av forskningsassistenter, nya doktorander och därmed nya lärare. Därutöver samverkar utbildning och forskning i att utveckla ämnena vid institutionen. Grundutbildningen är däremot satt under ett ständigt förändringstryck. Förändrad sökbild, nya förväntningar från studerande, förändrade villkor för den högre utbildningen i landet, ökade krav på anställningsbarhet efter avslutad utbildning, betalande studerande, förändrad organisation, ökad konkurrens om de studerande nationellt och internationellt, ökade krav på kostnadseffektivitet och utökade krav på uppföljning och pedagogisk fortbildning sätter utbildningen under press. Det är inte ovanligt att ökade krav inte haft en motsvarande ökning av tilldelade resurser. Som ett led i att fortsatt hantera dessa utmaningar och att bibehålla den redan höga kvaliteten på institutionens grundutbildning har institutionsstyrelsen den 7 december 2010 antagit denna grundutbildningsstrategi.

Beslut och riktlinjer

En strategi är ett styrande dokument. Den inriktar verksamheten, snarare än att detaljstyra den, och den styr primärt genom att identifiera mål och klargöra relationen mellan mål och medel. Detta betyder att en strategi bidrar med att ge en narrativ, verkar samlande och dirigerar arbete i en viss,

prioriterad riktning. Mål och medel är uttryckta i generella termer för att inte hämma lärarens handlingsfrihet och kreativitet i att identifiera metoder och kombinera medel för att på ett effektivt sätt uppnå mål. Det formella ansvaret för implementering av grundutbildningsstrategin åvilar prefekt och studierektorer. Dessa ska verka för att strukturer, instruktioner och resurser skapas och kanaliseras för implementering av strategin. I reella termer är det dock samtliga lärares ansvar att bidra till att strategin implementeras. Strategin har många målgrupper. Den ska inrikta verksamheten för personalen, informera omgivningen om utbildningen och hur vi tänker om utbildningsverksamhet på institutionen, tilltala aktiva och framtida studerande samt tilltala nya och blivande lärare och de studerandes framtida arbetsgivare.

Institutionens grundutbildningsstrategi tar en naturlig utgångspunkt i en rad centrala universitetsgemensamma styrdokument för utbildningen. Här kan särskilt nämnas *Mål och strategier för Uppsala universitet* (UFV 2007/1478), *Program för kvalitetsarbete vid Uppsala universitet* (2008/556), *Pedagogiskt program för Uppsala universitet* (UFV 2008/670), *Program för internationalisering vid Uppsala universitet* (UFV 2008/2064), och *Program för lika villkor vid Uppsala universitet* (UFV 2010/180). Snarare än att repetera centrala inslag i dessa texter eller andra styrande texter som lagar och förordningar omsätts universitetsgemensamma riktlinjer i denna strategi till institutionens villkor. Eftersom institutionen alltid eftersträvar nära band mellan forskning och utbildning tar utbildningsstrategin också sin utgångspunkt i, och kompletterar, den forskningsstrategi som antogs 2006.

Strategin ska utvärderas årligen av studierektorerna och vid behov revideras av institutionsstyrelsen.

Strategins innehåll: Mål och medel

Det övergripande målet är att grundutbildningen ska kännetecknas av *akademisk excellens och yrkesrelevans*. Dessa är ömsesidigt förstärkande. Med akademisk excellens menas att utbildningen vid institutionen ska hålla högsta internationella klass. Med yrkesrelevans menas karriärförberedande utbildning. Det går inte att inom ramen för en högre utbildning täcka upp alla eventualiteter och arbetsplatser som en studerande kommer att möta efter avslutad utbildning. Genom att fokusera på generiska kunskaper och färdigheter samt akademisk pluralism kan utbildningen vara yrkesrelevant genom att förbereda de studerande inför deras karriärer. Såväl akademisk excellens som yrkesrelevant utbildning gynnar de studerandes anställningsbarhet efter avslutad utbildning.

Målet uppnås genom kombinationen av följande ömsesidigt förstärkande medel (utan prioriteringsordning); hög forskningsanknytning, pedagogiskt skicklig och professionell lärarkår, strategiska partnerskap, relevant utbildningsutbud, internationalisering, fokus på analytiska färdigheter, praxisnära utbildning, studerandesamverkan och en lärande, kreativ kvalitetsmedveten organisation.

Hög grad av forskningsanknytning

En förutsättning för såväl akademisk excellens som yrkesrelevans i högre utbildning är hög grad av forskningsanknytning. Redan idag är utbildningen forskningsanknuten på en rad olika sätt i enlighet med Uppsala universitets pedagogiska program. Tydligast är att lärarkåren bereds goda möjligheter att bedriva egen forskning inom de områden inom vilka de bedriver utbildning. Institutionen har här ett försteg jämfört med många institutioner i och med dess stora forskningsfokus. I kurserna undervisar således normalt forskningsaktiva lärare. Lika tydligt är att kurslitteratur mestadels består av befintlig forskning. Detta gör utbildningen attraktiv för studenterna. En utmaning är att bibehålla och

så långt som möjligt stärka forskningsanknytningen i grundutbildningen på ett ekonomiskt sätt medan bredd i utbildningen bibehålles och överlappning undviks. Hög grad av forskningsanknytning är också centralt för praxisrelevans av utbildningen, eftersom de studerande då kommer i kontakt med forskningsfronten. Detta gör utbildningen mer relevant för en framtida arbetsgivare. Hög andel självständigt arbete i utbildningen gör också att de studerande kommer i kontakt med aktuell forskning, eftersom det som en del av detta ingår att kunna relatera till rådande kunskapsläge. Då en väsentlig del av forskningen vid institutionen utförs av dess doktorander är det viktigt att de deltar i utbildningen. Det är inte bara meriterande för dem, utan det gynnar också de studerande. Det är dock bra om de "fasas" in i undervisningen och har stöd av erfarna lärare. Varje lärare bör vinnlägga sig om att vid något tillfälle presentera just sin forskning för de studerande.

Detta medel kan utvärderas kvantitativt genom nyckeltal på andel forskning/lärare, relationen mellan artiklar/ forskningsvolym vs "läroböcker" i utbildningen, andel självständiga arbeten i utbildningen och antal publikationer/år inom de områden som behandlas i utbildningen.

Pedagogiskt skicklig och professionell lärarkår

En annan förutsättning för akademisk excellens och yrkesrelevans i den högre utbildningen är att lärarkåren är skicklig inte bara inom sitt ämnesinnehåll, utan också inom pedagogik och didaktik samt att den har internaliserat de centrala och lokala regelverk som omgärdar utbildningen. Att bibehålla och säkerställa tillgången till de mest kompetenta lärarna, vilka har möjlighet att forska och undervisa, är till gagn för båda verksamhetsgrenarna. Institutionen har en hög grad av lärarkompetens, särskilt genom att många lärare är aktiva inom flera av de främsta forskningsområdena inom fältet, men också genom att större delen av den undervisande personalen har genomgått högskolepedagogisk utbildning. Akademisk excellens och praxisrelevans gynnas av ett högt lärande bland de studerande. Vi vet från pedagogisk forskning att läraren spelar stor roll i lärandet, inte minst genom att utforma kurserna och examinationen. Därför är pedagogisk skicklighet centralt bland lärarkåren. Professionalism inom lärarkåren betyder inte bara att hålla sig ajour med kunskapsväxten inom ämnet eller att ha kännedom om pedagogisk forskning och ämnesdidaktik, utan också att vara förtrogen med de regelverk som styr utbildningen. Här bör inte bara nämnas Högskolelag, Högskoleförordning och Förvaltningslag, utan också Uppsala universitets lokala riktlinjer och beslut som påverkar utbildningen och dess utformning.

Detta medel kan utvärderas kvantitativt genom nyckeltal på andel lärare som genomgått pedagogisk utbildning, antal publikationer/år inom de områden som behandlas i utbildningen (inkl läroböcker), andel lärare som följer pedagogiska seminarier, variation i examinationsformer, pedagogiska utvecklingssamtal, regelbundna analyser av kursutvärderingar samt graden av kritik mot utbildningens formella delar.

Prioritera strategiska partnerskap

Akademisk excellens och praxisrelevans kan dessutom underlättas genom att utbildningen vid institutionen genomförs i samarbete eller samverkan eller harmonisering med andra strategiska partners. Dessa partners kan vara internationella, nationella och lokala. Forskningsinstitut och andra universitet och lärosäten kan vara viktiga eftersom utbyte, nationellt och internationellt, mellan lärare och studerande kan underlättas vid harmonisering av kursutbud/struktur/lärandemål. Normalt bör samarbete inom utbildning ske i de fall där redan forskningsarbete är etablerat. Också andra natio-

nella och internationella aktörer är centrala. En viktig del i att utbildningen är praxisrelevant är våra praktikterminer på utbildningsprogrammen. För att underlätta dels att de studerande får praktikplatser, dels att vi kan göra andra utbildningsmoment än mer praxisrelevanta är det viktigt med upparbetade kontakter mellan institutionen och det övriga samhället. En i Sverige ofta bortglömd strategisk partner för lärosäten är dess gamla studenter. Dessa besitter inom en snar framtid positioner där de blir beslutsfattare exempelvis för olika praktikantprogram. Det är således viktigt att underhålla livaktiga alumnisällskap.

Detta medel kan utvärderas genom olika former av nätverksanalyser, andel lärare som deltar i sammankomster i alumnisällskap och lärares och studerandes grad av rörlighet.

Bibehålla och vidareutveckla relevant utbildningsutbud för ökad studentrekrytering

Att bibehålla och vidareutveckla ett relevant utbildningsutbud som ökar studentrekrytering bidrar till en akademiskt excellent och yrkesrelevant utbildning. Institutionen ska ha de bästa och mest engagerade studenterna. Det gör att vi kan fortsätta fokusera på hög kvalitet samtidigt som de studerande kommer att ställa höga krav på lärarna. Utbildningen ska ha högt söktryck och hög genomströmning. Konkurrensen om de studerande har blivit större under senare år, vilket med stor sannolikhet kommer att bestå. Vi har även under senare år sett en annan sökbild, t.ex. fler studerande utan tidigare universitetsstudievana, många studenter jobbar parallellt, fler studerande med funktionshinder, fler studerande från en bakgrund där det inte finns någon tidigare erfarenhet av universitetsstudier och fler internationella studerande. Genom att rekrytera de bästa av alla studenter till våra årsstudieplatser och fortsätta med ett genomtänkt och pedagogiskt arbete kan denna heterogena studentgrupp erbjudas den bästa utbildningen. Institutionen bör vara aktiv på universitetsdagar, informationsträffar, studerandeföreningar för att marknadsföra utbildningen. För att tydliggöra information till de studerande om krav, betygskriterier och formella regelverk kring utbildningen och examination så bör institutionen fortsätta med att utveckla de s.k. kursbeskrivningarna – som de studerande får i inledningen av kurser. I denna bör även ingå regelverk som harmoniseras med Uppsala universitets riktlinjer för studerande med funktionshinder. Lärande som sker i grupp miljö är ofta effektivt. Vi bör därför öka inslaget av utbildningsmoment som sker i grupp och leds av de studerande själva eller utforma delexaminationer som uppmuntrar samarbete studerande emellan.

Utöver att kontinuerligt se över befintlig utbildning och dess sökandetryck så bör nya marknader för utbildning utforskas. Detta gäller såväl reguljär grundutbildning som uppdragsutbildning. Ett sätt att göra det är att överväga balansen mellan fristående kurser och program. Allt eftersom programutbildningen utvecklas bör söktryck och sökbild noga följas upp jämfört med de fristående kurserna. Ett annat sätt att göra detta är att ändra balansen i utbildningen mot att ha en större andel uppdragsutbildning och en mindre andel grundutbildning. Vår uppdragsutbildning är under utveckling vilket ger institutionen både behövliga resurser samt ger många viktiga kontakter med forskare och de som arbetar med policyfrågor, vilket i sin tur också ger viktiga inspel för att öka praxisinslagen i utbildningen. Det finns även eventuella samordningsvinster som kan göras, t.ex. vad gäller kursutveckling mellan grundutbildning och uppdragsutbildning.

Detta medel kan utvärderas genom analyser av studerandes sökmönster, rörlighet och genomströmning.

Ökad internationalisering

Akademisk excellens och praxisrelevans förstärks ytterligare genom ökad internationalisering. Internationellt utbyte och att komma i kontakt med andra miljöer än den egna berikar utbildningen bl.a. då pedagogiska metoder, kursstruktur, lärandemål, litteratur kan skilja sig från hemmiljön. Att möta andra sätt gör inte nödvändigtvis att man måste ändra sig, men det gör att man kan fatta ett mer informerat beslut om utbildningen. På liknande sätt är arbetsmarknaden för våra studerande ofta internationell. Att då erbjuda de studerande internationellt utbyte och – när de är på "hemmaplan" – utbildning på engelska gör att de inte bara tillgodogör sig ett ämnesmässigt innehåll, utan också vana att på engelska, i tal och skrift, analysera och diskutera ämnesinnehåll. Internationalisering är sedan länge ett naturligt inslag vid institutionen. Svenska lärare, doktorander och studerande genomför utbyten internationellt, utbildningen genomförs i stor utsträckning på engelska redan och gästforskare deltar i utbildningen genom att presentera sin forskning för de studerande.

Detta medel kan utvärderas kvantitativt genom andel kurser som ges på engelska, andel utländska studerande, antal hemvändande svenska studerande, andel lärare med internationell erfarenhet omfattande minst sex månader, andel internationella utbildningssamarbeten och andel internationella gästlärare.

Öva och vidareutveckla de studerandes analytiska färdigheter

För akademisk excellens och yrkesrelevans är det viktigt att i all utbildning fortsätta att fokusera på att öva och vidareutveckla de studerandes förmåga till problemlösning och att genomföra självständiga analyser med ett kritiskt förhållningssätt. Denna generiska färdighet gör de studerande eftertraktade på arbetsmarknaden. Att utbilda goda analytiker som har ett vetenskapligt förhållningssätt innebär att det redan starka fokuset på metodlära, skriftliga uppgifter och självständiga arbeten på alla utbildningsnivåer bör fortsätta. Redan nu är stora delar av kursutbudet inriktat mot detta. Att kunna göra självständiga analyser är också ett tecken på akademisk excellens, inte minst eftersom detta förbereder de studerande för forskarstudier. Utöver kurser för självständiga arbeten kan kurser som *review writing* nämnas som föredömen i detta avseende. Vid institutionen bör vi kontinuerligt ompröva och reflektera över progressionen i hur vi övar och vidareutvecklar de studerandes analytiska färdigheter. Ett viktigt led i detta är att bibehålla en anda av vetenskaplig pluralism och ett öppet, men kritiskt, förhållningssätt även till resultat och argument som förefaller underminera sina egna förgivettaganden.

Detta medel kan utvärderas kvantitativt genom andel kurser med inslag av självständig analys i t.ex. examinationen, andel kurser med problembaserat lärande, andel kurser där de studerandes lärande fokuserar på teori, metod och forskningens "hantverk" samt andel kurser där de studerande uppmuntras att analysera samma fenomen/händelse utifrån flera perspektiv.

Vidareutveckla den praxisnära utbildningen

För såväl akademisk excellens som yrkesrelevans är det betydelsefullt att praxisnära pedagogiska metoder och praxisrelevant ämnesinnehåll ingår som en väsentlig del av utbildningen. Högre utbildning ska ju baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi vet från pedagogisk forskning att lärande blir mer effektivt om det läses om, upplevs och därefter reflekteras över på ett systematiskt sätt. Detta tyder på att vi bör fortsätta att utveckla de praxisnära momenten av utbildningen. Vi vet också från undersökningar bland tidigare studerande vid institutionen att grupparbeten, problem-

lösning i grupp och muntliga framställningar är saker som de studerande anger att de hade efterfrågat mer av för att förbereda sig bättre på arbetslivet. Här behöver man inte bara föreställa sig rollspel och andra mer uppenbara praxisnära pedagogiska metoder, utan med förhållandevis små medel kan man sätta utbildning i t.ex. vetenskaplig metod i en praktisk kontext och på så vis öka lärandet. Även i kurser i t.ex. vetenskapsteori kan man mycket väl läsa texter skrivna av praktiker som reflekterar över sin praktik och diskutera kunskapssyn. Man kan också tänka sig att vidareutveckla utbildningen genom att ta in praktiker som föreläser utifrån ett givet tema och därefter reflektera över detta i grupper utifrån givna teoretiska ramar. Ett naturligt inslag i den praxisnära utbildningen är praktikterminerna inom ramen för institutionens utbildningsprogram. Här bör vi sträva efter att bättre följa upp, och organisera reflektion över praktikplatsens rutiner och arbetssätt utifrån olika teoretiska ramverk tillsammans med, de studerande. Andra generiska karriärförberedande inslag i all utbildning är att ge alla studenter goda kunskaper och färdigheter i informationssökning och biblioteksanvändning, IT-användning samt muntlig och skriftlig kommunikation.

Detta medel kan följas upp genom att granska andel kurser som har praktiker som föreläser för de studerande, andel kurser där praxisnära pedagogiska metoder används, andel kurser där praktik ingår och andel kurser där texter av praktiker ingår i kurslitteraturen.

Vidareutveckla studerandesamverkan

Studerandesamverkan gynnar både akademisk excellens i utbildningen och yrkesrelevans. Från pedagogisk forskning vet vi att lärande som utgår ifrån de studerande tenderar att vara mer högkvalitativt och effektivt. Att samverka med de studerande rörande deras utbildning är alltså bra för lärandet och det är bra för att det skapar en konstruktiv, kreativ och positiv relation mellan studerande och lärare på institutionen. Redan nu finns åtskilliga exempel på att samverkansformer mellan studerande och lärare vid institutionen är väl utvecklade. De studerande har representanter i institutionsstyrelsen, där beslut om kursplaner fattas och det finns studeranderepresentanter i fakultetsnämnden där bl.a. beslut om utbildningsplaner fattas. Lärare bör också, i möjligaste mån och där det rent praktiskt är möjligt, samverka med de studerande rörande pedagogik och upplägg inom kurser. Kanske kan man överväga att synpunkter från tidigare studerande på innehållet i kursbeskrivningen inhämtas innan kursen startar. Efter genomförd kurs är det viktigt att studerandesamverkan sker också inom ramen för utvärderingar. På institutionen bör vi gå över till ett system där vi har såväl elektroniska anonymiserade utvärderingar som muntliga utvärderingar. Utvärderingar ska vara lärocentrerade, eftersom de då kan användas som ytterligare ett lärotillfälle, där de studerande reflekterar över vad de lärt sig. Allt eftersom utbildningen också sker inom ramen för programutbildningar bör årliga programutvärderingar genomföras.

Detta medel går att följa upp genom antal styrelsemöten, genom andel kurser där studerandesamverkan sker innan kursbeskrivningen görs publik och andel kurser där både skriftlig och muntlig utvärdering används.

Vidareutveckla en lärande, kreativ kvalitetsmedveten organisation

Kollektivt lärande inom lärarkåren – en lärande organisation – befrämjar akademisk excellens och yrkesrelevans i utbildningen genom att skapa hållbarhet i kompetenser inom lärarkåren, minskar sårbarheter och gör organisationen adaptiv till yttre förändringar. Som tidigare nämnts har institutionen idag en hög grad av lärarkompetens, men de fasta lärarna är fortsatt få och givet ekonomiska

ramar så kan hållbarhet också skapas genom organisation och arbetssätt. Utbildningsmiljön vid institutionen ska genomsyras inte bara av ett kollektivt lärande, utan kontinuerligt, medvetet kvalitetsarbete. Det är genom att på ett systematiskt sätt synliggöra och kontinuerligt reflektera över utbildningens innehåll, pedagogiska metoder, regelverk och institutionens arbetssätt som vi kan främja kreativa lösningar inom utbildningen. Detaljstyrning motverkar detta. Redan nu visar utbildning, pedagogiska metoder och arbetssätt på en utbildningskultur i vardande vid institutionen – även om miljön fortfarande är känslig inom vissa kompetensområden. För att ytterligare förstärka detta bör lärarlag skapas för mastern i freds- och konflikt, mastern i euroasiatiska studier, A-C, och IT-distanskurserna. I dessa kan samordning för att tydliggöra progression och diskutera arbetssätt inom programmen organiseras. Ett viktigt led i detta är att skapa del av tjänst för samordning. Inom ramen för dessa lärarlag kan föreläsningar, seminarieunderlag och annat kursmaterial göras tillgängligt för alla. Inom ramen för lärarlaget kan man också tänka sig att lärare byter kurser med varandra. Tillgängligheten kan t.ex. skapas genom att det upprättas en mapp på nätet där alla kan lägga respektive kurs material. Parallellt med forskningsseminariet bör ett pedagogiskt seminarium skapas där lärarlagsövergripande frågor rörande utbildningen kan diskuteras och erfarenheter utbytas. Exempel på sådana teman kan vara examination och utvärdering. Pedagogisk forskning visar också att ett system för mentorskap av nya lärare skapar positiva effekter bland lärarkåren i sin helhet.

Detta medel går att följa upp genom att granska organisation, arbetssätt bland lärarkåren, andel lärare som är fast anställd, andel lärare som regelbundet i organiserad form delar med sig av sina pedagogiska erfarenheter endera i form av mentorer eller vid seminarier samt att långsiktig planering är möjlig.

Medel

Mål

